"खखोल्का निपतेदेवा भयं गरुदभाषणी। मूर्च्छां गतवती पक्षपुटा भूत्वा विलोरगो। सख्युल्का निपतेदेवा वक्त्रव्येऽप्यतिसंभ्रमात्। खखोल्केति यदुक्ता गौः कद्रूश सम्भ्रान्तचेतसा। तदा खखोल्कनामार्कस्तुतो विनतया बहु" "तपश्चन्नीमथालोक्य कदाचिद्विनतां प्रभुः। शिवस्यैव परोमूर्त्तिः खखल्को नाम भास्करः। दत्त्वा वरं सपापघ्नं शिवज्ञानसमन्वितम्। कशीवासिजनानेकरूप पापक्षयङ्करः। विनतादिय इत्याख्यः खखोल्कस्तत्र संस्थितः। इत्यं खखोल्क आदित्यः कार्शीविघ्नतमोहरः। तस्य दर्शनमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते। काश्यां पैलङ्गिले तीर्थे खखोल्कस्य विलोकनात्। नरश्चिन्तितमाप्नोति नीरोगो जायते क्षणात्। नरःश्रुत्वैतदाख्यानं खखोल्कादित्यसम्भवम्। गरुडेशेन सहितं सर्व्वपापैः प्रमुच्यते" तत्रैवाध्यायशेषे

खग पु० मे द० खे अकाशे गच्छति गम-ड ७त०। १सूर्य्ये २सूर्य्यादयहे ३देवे ४शरे ५पक्षिणि पु० स्त्री० मेदि०। स्त्रियां जातित्वात् ङीष्। ६वायौ शब्दच० "तमांसीव यथा सूर्य्यो दृष्टानग्निर्घनान् खगः" भा०व०२६०अ०। ७शलभभेदे भरतः। ८आकाशगामिनि त्रि०। "सुरासुरैरवध्यं हि पुरमेतत् खगं महत्" भा० आ०१६२अ०। तत्र विहगे "खगचञ्चुपुटद्रोणीपूरणे तव कः श्रमः" चातका०। "अश्नुतेऽत खगः स नैकधा" "धृतरुद्राक्षमसुव्रतं खगः" नैष०। पक्षे "आपोक्तिमे यदि खगाः स किलेन्दुवारः" लीलाव०।

खगङ्गा स्त्री ६त०। आकाशगङ्गायां मन्दाकिन्यां त्रिका०।

खगण पु० कृशवंश्ये नृपभेदे। "कृशस्य चातिथिस्तस्मात्" इत्युपक्रमे "ततो वनस्पतिस्तस्माद्वृजनाभोऽर्कसम्भवः। खगणस्तत्सुतस्तस्मात् विष्टराश्वोऽभवत् सुतः" भाग० ९,११,२, श्लोकः।

खगगति स्त्री० ६त०। पक्षिणां गमने तद्भेदाश्च भा०क० ४१अ० दर्शिताः यथा

'शतयोजनसेकैकं विचित्रं विविधं तथा॥ उड्डीनमवडीनञ्च प्रडीनं डीनमेव च। निडीनमथ सण्डीनं तिर्यक्डीनं गतानि च। विडीनं परिडीनञ्च पराडीनं सुडीनकम्। अभिडीनं महाडीनं निर्डीनमतिडीनकम्॥ अवडीनं प्रडीनञ्च संडीनं डीनडीनकम्। संडीनोड्डीनडीनञ्च पुनर्डीनविडीनकम्॥ सम्पात सम्पुड्डीनञ्च ततोन्यद्व्यतिरिक्तकम्। गतागतं प्रतिगतं बहुधा निकुलीनकाः"॥ विवृतमेतत् नीलकण्ठेन यथा "पातानां शतमेकं गणयति उड्डीनमित्यादिना "उड्डीन१मूर्द्ध्वगमनमवडीन२मधोगतः। प्रडीनं३ सर्वतो यानं डीनं४ गमनमात्रकम्। निडीनं५ शनकैर्यानं संडीनं६ ललितं गतम्। तिर्यग्डीनं गतं प्राहुस्तिरःप्रचरणं बुधाः, तान्याशाभेदभिन्नानि चत्वारि प्रतिजानते। तानि (तिर्यग्डीनानि४)१०। विडम्बितं विडीनं११ स्यात्परिडीनन्तु१२ सर्वतः। पश्चाद्गतः पराडीनं१३ स्वर्गगन्तु सुडीनकम्१४। आभिमुख्येन गमनमभिडीनं१५ प्रचक्षते। यानं महाडीन१६माहुः पवित्रामूर्जितां गतिम्। निर्डीनं१७ निश्चलं यानं प्रचण्डमतिडीनकम्१८"। (विडम्बितं मन्दवदुड्डीयोड्डीयगमनम्)। अवरोहोवडीनं१९ स्यात् प्रडीनं२० चित्रमुच्यते। गत्वा ललितया पूर्वमुपक्रम्य समन्ततः। परिक्रम्य प्रपतनं संडीनं२१ डीनडीनकम्२२। (समततः प्रपतनं, संडीनं परिक्रम्य प्रपतनं डीनडीनकमित्यन्वयः) संडीनोड्डीनडीनं स्यात्तदेवोर्द्ध्वप्रकल्पनात्२३। गतौ गत्यन्तरे द्वेदो भवेद्डीनविडीनकम्२४॥ क्षणात् रुंगत्य निष्क्रम्य पक्षसंपात२४मुच्यते। ऊर्द्ध्वोगतिसंभेदः समुड्डीनं२५ प्रचक्षते। संकल्प्य पक्षगमनमुच्यते व्यतिरिक्तकम्२६। षड्विंशतिरमी भेदाः पातानामिह दर्शिताः। महाडीनं विहायैषां पातानां त्रिविधा गतिः७५। गतस्तत्र यथोद्दिष्टमागतं पुनरागमः। प्रत्यावृत्तिः प्रतिगतिरिति षट्सप्ततिः७६ स्मृताः। (गतागतप्रतिगतिभेदाद्गतित्रैविध्यम्)। तेषां निपाताः कथ्यन्ते प्रत्येकं पञ्चविंशतिः"१०१। (निकुलीनकाः निपाताः)। २पक्षाणां गतौ च।

तत्र पक्षभेदे गतिभेदाः स्मृ० शि० सकारणम् उक्तायथा "अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्त्तयो भगणाश्रिताः। शीघ्रमन्दोच्चपाताख्या पक्षाणां गतिहेतवः"॥ तद्वातरश्मिभिर्वाहास्तैः सव्येतरपार्श्वभिः। प्राक् पश्चादपक्षिप्यन्ते यथासन्नं स्वदिङ्मुखम्॥ प्रवहाख्यो मरुत् तांस्तु स्वोच्चाभिमुखमीरयेत्। पूर्वापरापकृष्टास्ते गतिं यान्ति पृथग्विधाम्॥ पक्षान्तः प्राग्भगणार्द्धस्थः प्राङ्मुखं कर्षति पक्षम्। उच्चसञ्ज्ञोऽपरार्द्धस्थस्तद्वत् पश्चान्मुखं पक्षम्॥ स्वोच्चापकृष्टा भगणैः प्राङ्मुखं यान्ति यद्पक्षाः। तत् तेषु धनमित्युक्तमृणं पश्चान्मुखेषु च॥